

RUSKA MAFIJA U ITALIJI

Federiko VAREZE
(Federico Varese)

Kako su krajem devedesetih godina prošlog veka pojedini članovi ozloglašene moskovske kriminalne grupe Solncevo pokušali da se ubace u Italiju. Cilj: pranje novca. Prekid veza između Rusa i Italijana

1. PROBLEM POKUŠAJA PRESELJENJA INOSTRANIH mafijaških grupa u neku zemlju, a naročito dolaska mafijaških bandi iz Istočne u Zapadnu Evropu, zabrinjava stručnjake, političare i snage reda. Tako je, recimo, potpukovnik Zolt Bodnar iz jedinice za borbu protiv organizovanog kriminala u sastavu mađarske policije, u septembru 2000. izjavio: „Ruska mafija je već uveliko prisutna u Mađarskoj. Dolaze ovamo i otvaraju firme u skladu sa zakonom i jednostavno čekaju, jer vrlo dobro znaju da će Mađarska uskoro ući u Evropsku Uniju i da će im se tada otvoriti beskonačne mogućnosti za delovanje.“¹

Prema podacima iz policijskih izvora ruska mafija je prisutna u 26 država, ali bi trebalo da znamo šta se u tom kontekstu zapravo smatra prisustvom – što nije tako jednostavno². Uprkos uznemirujućim upozorenjima navedenih i drugih izvora, pojedini stručnjaci ističu da zločinačke organizacije nailaze na čitav niz teškoća pri pokušaju da se presele u druge sredine. Dijego Gambetta podseća da je sicilijanska mafija, ako izuzmemo Kataniju, preko sto godina ostala vezana samo za teritoriju zapadne Sicilije³. Takođe i Jiu Kong Ču, pisac knjige *Triads as business*, tvrdi: Trijade iz Hong Konga učestvuju u međunarodnoj ilegalnoj trgovini, ali je malo verovatno da njome i rukovode.“⁴ Piter Hil, autor nekoliko eseja o Jakuzi, smatra da su japanski mafijaši otpočeli svoje

¹ *South China Morning Post*, 7/11/2000.

² *Itar-TASS* 21/8/1998. i *BBC monitoring service* 22/7/1998; vidi i *Moscow Times* 25/3/1997; *AFP* 16/8/2002; A. A. MIKHIN, *Rossiiskajaorganizovannaja prestupnost' i vlast' : Istorija vzajmootnošč - nij*, MOSKVA 2003, Centr političeskoj informacij, str. 318.

³ D. GAMBETTA, *The Sicilian Mafia*, London 1993, Harvard University Press, str. 249.

⁴ Y. K. CHU, *The Triads as Business*, London i Njujork 2000, Routledge, str. 132.

međunarodne aktivnosti otprilike sedamdesetih godina prošlog veka, kada je Iši Suzumu (član najznačajnije tokijske mafijaške porodice Ingava-kai) organizovao prva putovanja japanskih bogataša u zemlje poznate kao raj za kockare. Nekoliko godina kasnije, mnoge japanske firme koje su poslovale u inostranstvu postale su žrtva reketa. „Ipak“, zaključuje Hil, „u većini slučajeva, svrha tih putovanja članova Jakuze u inostranstvo bila je zabava, a ponekad su služila i za ulaganja u preduzeća za trgovinu nekretninama (obično pred stečajem) ili za kupovinu oružja. Nije se nikada desilo da Jakuzi proširi teritoriju pod svojom kontrolom ili poslove reketiranja izvan japanskog tržišta.“⁵ Prema Hilovom mišljenju, suprotna pretpostavka da se kineske trijade spremaju u pohod na Japan takođe je bez osnova⁶.

Bez obzira na ove primedbe, pouzdano znamo da mafijaške grupe deluju i izvan teritorije na kojoj su nastale. Tonino Calderone u svojim memoarima piše da su, za vreme dok je on bio član sicilijanske mafije, postojale najmanje dve ispostave te organizacije izvan tog ostrva, u Rimu i Torinu, a da je u doba fašizma jedna porodica delovala u Tunisu⁷. Roko Šarone, u svom radu pod naslovom „*Stare mafije, nove mafije*“, ukazuje na mehanizme kojima se služila kamora u vreme dok joj je na čelu bio Rafaele Kutolo, u pokušaju da se proširi na Pulju, otprilike krajem sedamdesetih i početkom osamdesetih godina prošlog veka⁸. Pored toga, poznato je da i 'ndrangeta ima svoje isturene položaje u Bardonekji, gde će biti održane naredne zimske Olimpijske igre. Premda se trijade ne spremaju da krenu u pohod na Severnu Ameriku, njihov prodor u Kinu je u toku: „Na osnovu nekih procena“, kaže Ču, „trijade iz Hongkonga kontrolišu više od polovine noćnih lokala u kineskom gradu Tjencinu. Pouzdani izvori takođe tvrde da pojedini članovi trijada zajedno sa rođacima visokih državnih funkcionera upravljaju brojnim noćnim lokalima u najvećim kineskim gradovima.“⁹ Trijade su prisutne i u dalekoistočnom delu Rusije: carstvo Evgenija Petroviča Vasina, mafijaškog bosa iz istočnog Sibira, potisnula je trijada na čijem čelu je Lao Da, koji je sada „najvažnija ličnost organizovanog kriminala u Vladivostoku“¹⁰.

⁵ P. HILL, „Tokyo: la rete della yakuza“, *Lettera Internazionale*, 71, 2002, str. 53-55; vidi i P. HILL, „The Changing Face of the Yakuza“, *Global Crime*, br. 6/2004, str. 97-116.

⁶ P. HILL, „The Changing Face of the Yakuza“, *Global Crime*, br. 6/2004, str. 111; P. HILL, *Kabuki-chō Gangsters: Ethnic Succession in Japanese Organized Crime?*, neobjavljen spis, 2005, str. 1.

⁷ P. ARLACCHI, *Gli uomini del disonore. La mafia siciliana nella vita del grande pentito Antonino Calderone*, Milano 1944, Oscar Mondadori, str. 16; D. GAMBETTA, *The Sicilian Mafia*, op. cit., str. 251, 314.

⁸ R. SCIARONNE, *Mafie vecchie, mafie nuove*, Rim, 1998, Donzelli, str. 155-212.

⁹ Y. K. CHU, op. cit., str. 132.

¹⁰ B. LINTNER, „Chinese Organized Crime“, *Global Crime*, br. 6/2004, str. 84-96.

Ali Rusi se ipak kreću prema Zapadu. Solncevo, najznačajnija zločinačka skupina u današnjoj Rusiji, pokušala je da osnuje podružnicu u Budimpešti, a kao što ćemo videti u nastavku ovog teksta, i u Rimu¹¹. Premda umanjuje značaj prisustva Jakuze izvan Japana, Hil kaže da su „mnogi pripadnici Jakuze koji deluju na Filipinima zapravo bivši članovi pojedinih grupa koji su izbačeni iz te organizacije i premda strane bande kriminalaca ne predstavljaju značajnu silu u Japanu, moguće je da će se njihovo prisustvo povećati u bliskoj budućnosti.“¹²

Pre nego što pređemo na detaljnije razmatranje pokušaja bande Solncevo da osnuje ispostavu u Italiji, neće biti na odmet da razjasnimo određene pojmove i tako izbegnemo zbrku kojom odišu rasprave o međunarodnom organizovanom kriminalu.

2. Pod „preseljenjem“ podrazumevam sposobnost neke mafijaške grupe da ponudi zločinačku zaštitu u dužem periodu na teritoriji koja je izvan mesta njenog nastanka, a po pravilu ujedno i glavnog središta njenog delovanja¹³. Akteri o kojima je reč su članovi izvorne organizacije, to jest pravi mafijaši koji su zavrbovani u zemlji iz koje potiču. Ako je preseljenje uspešno, novi članovi se mogu regrutovati i na novoj teritoriji, a izvorna grupa ih priznaje, ili mafijaški kandidati moraju da se vrate u otadžbinu kako bi se zvanično učlanili.

Mafijaši mogu da se nađu na novoj teritoriji zahvaljujući spletu slučajnih istorijskih događanja, kao što su migracije nastale usled političkih odluka o prinudnom boravku kriminalaca izvan mesta porekla. Ali, ponekad se nađu na novoj teritoriji zato što su odlučili da tu osnuju svoju podružnicu. U oba slučaja novopridošli mafijaši nastoje da stvore novu grupu, oslanjajući se na svoje prethodno stečeno „profesionalno“ iskustvo i na ugled koji njihova organizacija uživa u svetu kriminala. Ta nova zločinačka skupina može da bude ogranak neke već postojeće mafijaške porodice ili nova porodica koja sebe smatra pripadnikom izvorne grupe. Tu nailazimo na mnoštvo pitanja koja bi valjalo praktično proučiti, na primer, kada je preseljenje uspešno ili ne, da li nova zločinačka organizacija doista nudi zaštitu i da li se vremenom osamostaljuje u odnosu na izvornu organizaciju.

To će nam poslužiti da razlikujemo preseljenje od drugih pojava koje podrazumeva preterano sveobuhvatna kategorija međunarodnog organizovanog kri-

¹¹ F. VARESE, „Mafia Transplantation“ u J. KORNAL, B. ROTHSTEIN, S. ROSE-ACKERMAN, (prir), *Creating Social Trust Problems of Post Socialist Transition*, Njujork 2004, Palgrave, str. 148-166.

¹² P. HILL, „The Changing Face of the Yakuza“, *Global Crime*, br. 6/2004, str. 111-112; vidi i P. HILL, „Tokyo: la rete della yakuza“, op. cit., str. 55.

¹³ Naporedo sa terminom „preseljenje“ u Italiji se upotrebljava i izraz „naseljavanje“ (M. MASSARI, „La criminalità mafiosa nell’Italia centro-settentrionale“, u S. BECUCCI, M. MASSARI (prir), *Mafie nostre, mafie loro*, Torino 2001, Comunità, str. 3-38.

minala. Mafijaške grupe koje putuju, a dobit stečenu kriminalnim radnjama ulažu u inostranstvu, gde povremeno i zastrašuju svoje sunarodnike koji ta - mo žive, ne smatraju se preseljenim zločinačkim grupama, kao što u tu kate - goriju ne spada ni saradnja različitih mafija u međunarodnoj nedozvoljenoj tr - govini oružjem, drogom i ljudima.

3. Kada sam završavao svoju knjigu o ruskoj mafiji, iz italijanskog izvora sam dobio poverljiva dokumenta o policijskoj istrazi o kojoj će biti reči u nastavku ovog rada. Istraga se odnosila na Jurija Jesina i njegove saučesnike. Dokumenta obuhvataju tri debela svežnja zapisa telefonskih razgovora zločinačke sadržine ko - je je vodilo oko stotinu i sedamdeset osoba, a italijanska policija ih je sakupi - la tokom 1995-97. godine. Ta istraga obuhvatila je značajne ličnosti iz italijanskih visokih finansijskih krugova, špekulante, sitne kriminalce, generale italijanske voj - ske, bankare, preduzetnike, bivšeg potpredsednika italijanske državne naftne kom - panije ENI, koji je potom bio upleten i u najveću italijansku aferu s masovnim podmićivanjem, zatim izraelske i američke finansijere, a na ruskoj, postkomuni - stičkoj strani, konzule, poslanike, sudije, čelne ljude tajnih službi, kao i podse - kretare u resoru trgovine s inostranstvom, pre svega zadužene za trgovinu naf - tom. U tim transkriptima razgovora pojavljuje se i jedan oficir korejske vojske ko - ji je nameravao da kupi rusku živu na crnom tržištu. Naglašavam da do suđenja nikada nije došlo zbog formalnog propusta u istrazi što znači da osobe obuhva - čene ovom istragom ne samo da nisu kažnjene, već im uopšte nije ni suđeno.

Rusi koji su pokušali da se presele u Rim pripadaju bandi Solncevo, koja je dobila ime po moskovskoj četvrti iz koje su njeni članovi potekli. Banda Solncevo se bavi reketiranjem u Moskvi, vrstom mafijaške „zaštite“, koja je na ruskom poznata pod nazivom „kryša“ (doslovno „krov“).

Prema tvrdnjama Džozefa Rojzisa, člana i sadašnjeg saradnika američkog FBI-a, organizacija Solncevo broji oko devet hiljada kriminalaca, okupljenih u desetak delimično nezavisnih bandi. Na njenom čelu se nalaze (ili su se nala - zili) Sergej Mihajlov (Mihas) i Viktor Averin (Avera), obojica poseduju izraelski pasoš, zatim Sergej Timofejev (Silvestr), osnivač bande, koji je ubijen u sep - tembru 1994, Jurij Jesin (Samosval), glavni junak naše priče, kao i Sregej Kru - glov (Boroda) i Vjačeslav Ivankov (Japončik), koji je dugo boravio u američ - kim zatvorima, a sada je na odsluženju kazne u Rusiji¹⁴. Semjon Mogiljevič, poslovni čovek koji je održavao kontakte sa grupom Solncevo, živeo je u Bu - dimpešti do 2002, kada su ga mađarske vlasti proterale iz zemlje¹⁵.

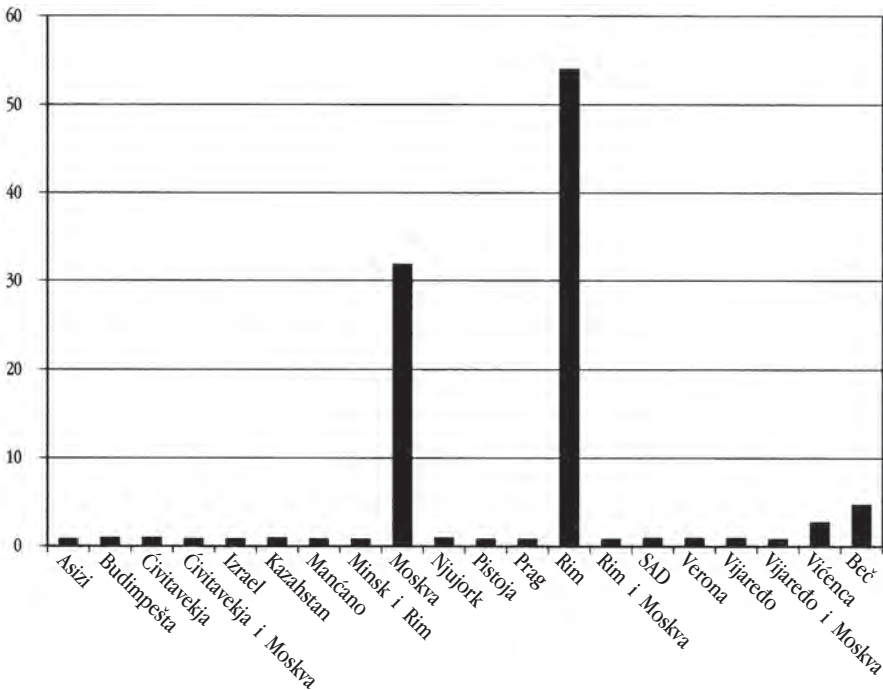
¹⁴ Dokumentarni film koji je 14/12/2004. emitovala ruska televizijska stanica NTV govori o živo - tu Ivankova.

¹⁵ Vidi N. MODESTOV, *Moskva bandičkaja*, MOSKVA 1996; A. MAKSIMOV, *Sossiiskaja Prestupnost'. Kto est' Kto?*, MOSKVA, Izdatel'stvo Eksmo; V. KARYŠEV, *Solncevskaja Bratva. Istorija Gruppirovki*, Mo - skva 2001, Izdatel'stvo Eksmo.

Organizacijom rukovodi odbor od dvanaest članova koji se redovno sastaje u različitim delovima sveta i brine o zajedničkom fondu (na ruskom se zove: *obščak*) koji ulaže u legalne poslove, i u Rusiji i u inostranstvu. Sama reč *obščak* potiče iz sovjetskog robijaškog žargona, jer su mnoge vođe Solnceva bile dugogodišnji zatvorenici u nekadašnjem Sovjetskom Savezu.

Na sastanku održanom u Majamiju, 1993. godine, odbor Solnceva je odlučio da Jurij Jesin osnuje podružnicu u Italiji. I druge okolnosti podstakle su Jesinovu odluku da se preseli u Italiju 1994. godine, na primer činjenica da je tesno saradivao sa Monjom Jeljsonom, Rusom koji se već nalazio u Italiji (pretpostavlja se da ga je Ivankov prisilio da napusti Rusiju)¹⁶. Jeljson je rekao Jesinu da je Italija zemlja u koju može da se preseli bez problema: „Ovde možeš da radiš šta god hoćeš, ovo nije Evropa.“¹⁷ U telefonskom razgovoru koji je policija snimila Jesin potvrđuje da je Rim pogodnije odredište nego Sicilija, gde mu sicilijanska mafija ne bi dozvolila da razvije poslove.

Grafikon 1. Mesto boravka osoba čija se imena navode u Izveštaju Centralne operativne službe, 1997.

¹⁶ R. I. FRIEDMAN, *Red Mafia*, Boston-Njujork-London 2000, Little, Brown and Company, str. 238.

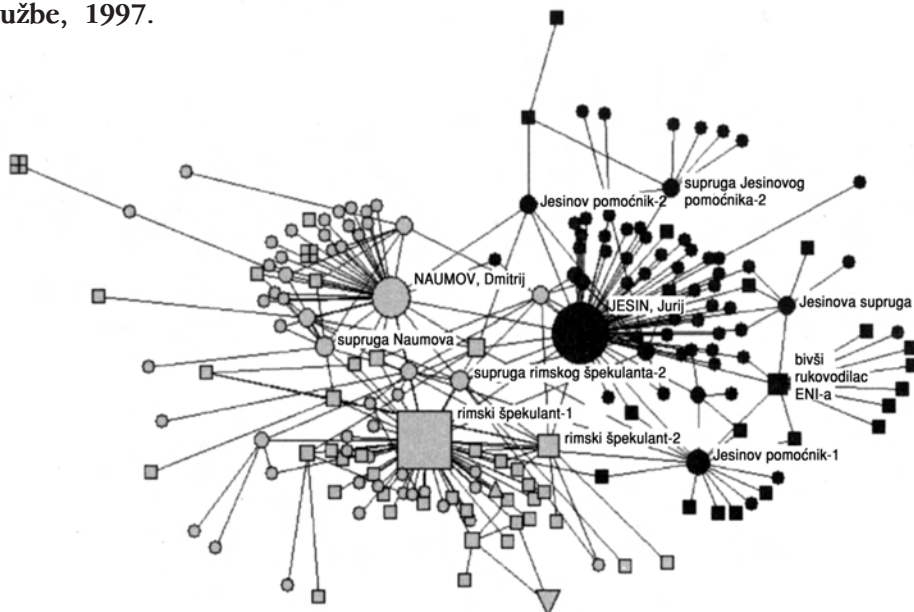
¹⁷ SCO (Centralna operativna služba), *Rapporto operativo, Esin et alii*, Rim 1997, Državna policija, tom 1, str. 90; vidi i CPA (Parlamentarna komisija za borbu protiv mafije), *Audizione del direttore del servizio centrale operativo della polizia di Stato, Alessandro Pansa*, XIII legislatura – disegni di leggi e relazioni-documenti, Rim 1997, 7. april, tom 1, str. 18-19.

Jesinov bliski saradnik u Italiji bio je Dmitrij Naumov, pored samog Jesina jedini koji je imao pristup fondovima organizacije Solncevo. Ubijen je u Moskvi, 23. septembra 1996. Jesin je delovao u Italiji sve do marta 1997, kada ga je policija uhapsila u Madoni di Kampiljo i mora se priznati da je taj događaj imao odjeka i u italijanskoj i u ruskoj štampi¹⁸. Dokazi koje je policija prikupila o delatnostima ovih Rusa nisu mogli da se upotrebe za podizanje optužnice zbog greške u policijskom zahtevu za izdavanje odobrenja za praćenje i snimanje telefonskih razgovora, tako da su osumnjičeni pušteni na slobodu posle samo nekoliko dana provedenih u pritvoru. Uprkos tome, policijski izvori tvrde da se ova banda raspala i da su se njene vođe vratile u Rusiju. Jesin se u međuvremenu ponovo pojavio u Moskvi, gde je dao intervju ruskim nedeljnicima *Kompromat* i *Kommersant-Vlast*, u kojima govori o vremenu provedenom u Italiji¹⁹.

Italijanska policija je identifikovala oko stotinu sedamdeset osoba koje su na različite načine povezane sa ovim zbivanjima. Od dokumenata iz istražnog postupka odabrao sam nekoliko sažetih informacija. *Grafikon 1* prikazuje mesta boravka osoba koje su obuhvaćene istragom.

Grafikon 2 daje ukupan pregled kontakata između članova ove grupe.

Grafikon 2. Mreža uzajamnih veza prema Izveštaju Centralne operative službe, 1997.

Izvor: Obrada podataka iz Centralne obaveštajne službe, 1997. Korišćeni sledeći softveri: Ucinet 6 i NetDraw.

¹⁸ Vidi *La Repubblica*, 18/3/1997; *Corriere della Sera*, 18/3/1997 i 19/3/1997; *La Stampa*, 19/3/1997; *Segodnja*, 17/3/1997; *Kommersant*, 18/3/1997; *Izvestija*, 19/3/1997; *InterFax_Vremja*, 24/3/1997.

¹⁹ <http://www.compromat.ru/main/mafiamsk/samosval.htm> i *Kommersant-Vlast*, 16/9/2002.

Ovaj pregled izrađen pomoću kompjuterskog programa *NetDraw* sačinjen je na osnovu podataka iz policijskog izveštaja i korišćenjem čitavog niza parametara koja ću nešto kasnije bliže objasniti. Strelice koje povezuju navedene osobe označavaju da su one u telefonskom kontaktu. Svaki čvor odgovara određenoj osobi, ali sam radi preglednosti uneo samo najvažnija od oko stotinu i sedamdeset imena osoba čiji su razgovori zabeleženi u Operativnom izveštaju Centralne operativne službe 1997. godine (italijanski istražitelji su uneli te razgovore zato što se odnose na kriminal). Oblik čvora označava nacionalnost odgovarajuće osobe: krug označava da je osoba iz bivšeg Sovjetskog Saveza, kvadrat označava Italijane, trougao Poljake, a kvadrat podeljen na četiri dela Koreance.

Veličina čvora zavisi od broja osoba sa kojima je ta ličnost (čvor) u telefonskom kontaktu²⁰. Broj osoba s kojima je određena ličnost u neposrednom kontaktu predstavlja meru važnosti njene uloge koja je poznata pod nazivom „stepen povezanosti“²¹. Istraživači koji proučavaju društvene mreže smatraju da osoba sa visokim stepenom povezanosti najverovatnije „predstavlja značajan kanal za prenošenje informacija u okviru te mreže.“²² U našem slučaju, pojedini akteri, poput Jesina, pored toga što prenose informacije, izdaju i naredjenja drugim učesnicima u mreži. Osoba sa niskim stepenom povezanosti smatra se slabo aktivnom i sporednom u okviru te mreže. Krajnji slučaj bila bi osoba čiji je stepen povezanosti jednak nuli, što znači da su je ostali članovi mreže potpuno isključili iz komunikacije.

Jesin je u telefonskom kontaktu sa 58 osoba (32% od ukupnog broja osoba u mreži) i ima najveći broj ostvarenih veza u okviru mreže. Pored njega, na prikazu se jasno vide još četiri veoma značajne ličnosti: Naumov, zatim Jesinov pomoćnik-1, Rus koji je posebno vezan za Jesina i zna italijanski jezik, rimski špekulant-1, koji održava odnose sa podzemljem u glavnom gradu Italije, ali je i u kontaktu s policijom, osobama na visokim položajima u ministarstvima, advokatima, pa čak i predstavnicima vojske, i najzad, bivši potpredsednik bivše italijanske javne naftne kompanije ENI, na grafičkom prikazu desno od Jesina.

²⁰ Ovi podaci nisu usmereni. Neusmereni podaci označavaju simetričan odnos između aktera, odnosno iste osobe su predstavljene i u redovima i u stupcima matrice podataka.

²¹ Stepem povezanosti svakog čvora predstavlja zbir njegovih susednih tačaka. Radi što tačnijeg tumačenja ovog podatka preporučljivo je da se taj broj uporedi sa najvećim brojem mogućih veza u okviru mreže.

²² S. WASSERMAN, K. FAUST, *Social Network Analysis*, Cambridge 1994, Cambridge University Press, str. 180.

Stepen povezanosti i međeveze glavnih učesnika u mreži

Ime	Stepen i standardizovani stepen povezanosti izražen u %	Standardizovane povezanosti međeveze (%)
Jesin	58 (32,0)	53,0
Rimski špekulant-1	55 (30,3)	44,8
Naumov	36 (19,8)	26,9
Jesinov pomoćnik-1	16 (8,8)	10,4
Biviši potpredsednik ENI-a	12 (6,6)	7,7
Supruga Jesinovog pomoćnika-2	7 (3,8)	4,8
Rimski špekulant-2	13 (7,1)	4,4
Supruga Naumova	12 (6,6)	3,2
Čovek	8 (4,2)	3,2
Supruga rimskog špekulanta-2	10 (5,5)	2,7
Jesinov pomoćnik-2	6 (3,3)	2,2
Jesinova supruga	7 (3,8)	2,2

Izvor: Obrada podataka iz Centralne obaveštajne službe, 1997. Korišćen je softver Ucinet 6.

Stepen povezanosti (broj osoba sa kojima je data ličnost u kontaktu) sam po sebi nam ne kazuje kakva je posrednička uloga (*gate-keeping*) te ličnosti u okviru mreže. Friman, američki naučnik koji proučava društvene mreže, prvi je brojčano izrazio tu posredničku ulogu kao broj slučajeva kada se neka ličnost nalazi na najkraćem rastojanju koje povezuje druge dve osobe u mreži, koje, opet, nisu u neposrednom međusobnom kontaktu (to rastojanje se na engleskom naziva „*geodesic*“). Taj broj posredovanja Friman naziva „*between-ness*“ (međeveza)²³. Pošto je standardizovana, ova vrednost označava procenat najkraćih rastojanja (*geodesics*) na kojima se nalazi određeni učesnik u mreži. Ako izračunamo te vrednosti za našu mrežu, videćemo da su glavni učesnici u mreži sa najvišim stepenom povezanosti ujedno i osobe preko kojih većina preostalih učesnika mora da prođe u uspostavljanju kontakata s drugim osobama, drugim rečima isti ti glavni učesnici imaju značajnu ulogu i u posredovanju. Bez obzira na to, pojedini učesnici u mreži imaju niži stepen povezanosti u odnosu na nivo njihovih međeveza (tu spadaju bivši potpredsednik ENI-a, supruga Jesinovog pomoćnika-2, Jesinov pomoćnik-2, Jesinova supruga), i obrnuto: drugi imaju viši stepen povezanosti, a niži nivo međeveza (rimski špekulant-2, supruga Naumova, supruga rimskog špekulanta-2). To zapravo znači da su bivši potpredsednik ENI-a, supruga Jesinovog pomoćnika-2,

²³ Vidi L. C. FREEMAN, "Centrality in Social Networks Conceptual Clarification", *Social Networks*, br. 1/1979, str. 215-239; S. P. BORGATTI, M. G. EVERETT, L. C. FREEMAN, *Ucinet 6 for Windows*, Harvard 2002, Analytic Technologies.

Jesinov pomoćnik-2 i Jesinova supruga značajniji kao posrednici, premda nemaju toliko veliki broj neposrednih telefonskih kontakata.

Ukupan stepen centralizovanosti mreže iznosi 30,79%, što je prilično visoka vrednost²⁴. Taj podatak ne mora nužno da znači da je struktura grupe homogena. Analiza unutrašnje strukture podgrupa u mreži pomoću algoritma hijerarhijskog grupisanja podataka koju su nedavno izložili Njumen i Girven omogućuje određivanje indeksa sličnosti među učesnicima u mreži²⁵. Pošto obavimo ovu analizu, možemo da obeležimo određenom bojom svaki skup učesnika sa sličnom strukturom (telefonskih) odnosa. U stvari, reč je o učesnicima koji uglavnom imaju telefonske kontakte sa manje-više istim osobama i u isto vreme, a isto tako *nemaju* značajne telefonske kontakte sa istim osobama (obrađeni podaci nam dopuštaju da i količinski izrazimo intenzitet svakog pojedinanog odnosa, na osnovu broja reči u telefonskom razgovoru). Tako je u našoj mreži podgrupa koja obuhvata Jesina, Jesinovog pomoćnika-1 i bivšeg potpredsednika ENI-a označena tamnosivom bojom, dok je svetlosivom obeležena podgrupa kojoj pripadaju Naumov i rimski špekulant-1. Iz toga jasno proizlazi da je mreža podeljena brazdom koja razdvaja Jesina i Naumova, jedinu dvojicu učesnika koji imaju direktan pristup fondovima grupe Solncevo. Na osnovu sudskih zapisnika i prepisa telefonskih razgovora znamo da su Jesin i Naumov bili u sukobu i da je ovaj potonji ubijen u Moskvi 1997. godine.

Sklop odnosa između Jesina i Naumova unutar mreže pokazuje da su obojica u kontaktu sa brojnim učesnicima koji, međutim, nisu u međusobnom kontaktu. To nam ukazuje da je došlo do loma unutar vladajuće koalicije u grupi. Drugim rečima, mreža nije čvrsto povezana, već je podeljena na najmanje dve podgrupe. Pored toga, izgleda da Jesinu nije pošlo za rukom da čvršće poveže svoju podgrupu (koju su pretežno činili Rusi, ali ni učešće Italijana nije bilo zanemarljivo) sa drugom skupinom koju su činili pretežno Italijani, odlični poznavaoци prilika u svojoj sredini, na čelu sa rimskim špekulantom-1. Čini se da je između Italijana i Rusa postojao jaz i na nacionalnoj osnovi.

4. Kojom vrstom zločinačko-preduzetničkih poduhvata se bavila ova podružnica ruske mafije u Italiji? U jednom telefonskom razgovoru Jesin je rekao da je u prvoj fazi prodora u neku stranu zemlju neophodno da se pribave sredstva potrebna za delovanje organizacije, kao i da se što manje pada u oči vla-

²⁴ Ta vrednost se izračunava na sledeći način: ako vrhove mreže označimo sa v_1 i v_n , a najviši stepen centralizovanosti sa c_{max} , centralizovanost mreže je $S [c_{max} - c(v_i)]$ podeljeno sa najvišom mogućom vrednošću. Vidi S. P. BORGATTI, M. G. EVERETT, L. C. FREEMAN, *op. cit.*

²⁵ M. E. J. NEWMAN, M. GIRVAN, "Finding and Evaluating Community Structure", *Networks, Physical Review*, 2004.

stima. I zaista, u početku je grupa nastojala da uspostavi veze sa ljudima na visokim državnim položajima i da ih podmiti, zatim da svojim članovima pribavi falsifikovane vozačke dozvole i da oni sklope fiktivne brakove, kako bi dobili italijansko državljanstvo. Tokom svog boravka u Italiji grupa je retko pribegavala nasilju, i to veoma umerenom. Teže zločine, kao što su mučenje i ubistva, vršila je u Moskvi.

Pored pribavljanja neophodnih sredstava za delovanje grupe, Jesin i njegovi saradnici bavili su se i krupnim poduhvatima pranja ruskog novca sumnjivog porekla i uvozno-izvoznim transakcijama. U Italiji su kupovali čitave kontingente ribe, kompjutera, penušavih vina, nameštaja, nakita, odeće čuvenih modnih kreatora, a plaćali gotovim novcem. Jesin se posebno interesovao za izvoz ruske nafte u Italiju, budući da je mogao da dopre do ključnih osoba iz tog resora u ruskom Ministarstvu spoljne trgovine.

Grupa nije ponudila svoje zločinačke „usluge“ ni na legalnom ni na ilegalnom italijanskom tržištu. Takođe nije nudila ni garancije za obavljanje mutnih poslova. Njene osnovne delatnosti bile su pranje novca i prodor u privredno tkivo Italije.

5. Grupa Solncevo našla se u centru pažnje italijanskih hronika ne samo zbog slučaja Jesin. Na primer, prema tvrdnjama italijanske Istražne uprave za borbu protiv mafije, jednu ilegalnu pošiljku oružja za Hrvatsku, koju je policija otkrila u Otrantskim vratima u Jadranskom moru 1994. godine organizovala je banda koju su sačinjavali ruski milijarder Aleksandar Žukov, jedan član ruske Dume, jedan grčki trgovac oružjem, zatim jedan agent KGB-a koji je delovao u Ukrajini, jedan Mađar sa boravištem u Belgiji i neke osobe iz Solnceva u Moskvi. Čini se da je bio neposredno umešan i Evgenij Marčuk, bivši predsednik ukrajinske vlade. Posle dugog sudskog procesa koji je okončan tek 2004. godine, svi prvooptuženi su oslobođeni krivice, jer optužba nije uspela da dokaže da je oružje upućeno u bivšu Jugoslaviju ikada prošlo kroz italijanske teritorijalne vode²⁶. Fantomska firma sa sedištem u Torinu, povezana sa drugim sličnim firmama u Panami, Beču, na Devičanskim ostrvima, izdavala je lažne fakture i služila za pranje novca koji je poticao od nedozvoljene trgovine oružjem²⁷.

Hapšenje Almižana Tokahunova u avgustu 2002. godine, odjeknulo je u svetskoj štampi. Tokahunov je rodom iz Uzbekistana, a sve novine su tvrdile

²⁶ U italijanskom pravosuđu se ne smatra prestupom kada stranci krše embargo koji se odnosi na neku stranu zemlju, a brod sa oružjem koji je zaplenjen 1994. godine nalazio se u međunarodnim vodama.

²⁷ O ovom događaju vidi *La Stampa*, 18/9/2003; *Ansa*, 23/6/2004; *Nezavisimaja gazeta*, 12/3/2002; *Trud*, 11/4/2002; *Vremja novostej*, 21/1/2003; *Kommersant Daily*, 17/1/2002.

da je povezan sa bandom Solncevo. Njegov nadimak je bio Tajvančik, a uhapšen je u Veneciji, zbog sumnje da je učestvovao u pokušaju podmićivanja sudija na takmičenju u umetničkom klizanju, na zimskim Olimpijskim igrama u Solt Lejk Sitiju. Iako se protiv njega vodio istražni postupak zbog sumnjivih veza koje je imao sa preduzećima na Severoistoku Evrope, pušten je iz zatvora u junu 2003. godine²⁸.

6. Kakvu pouku možemo da izvučemo iz ovih zbivanja? Kada je reč o Žukovu i Tokahunovu, čini se da je Italija za njih samo tranzitna zemlja za delatnosti koje se pretežno odvijaju izvan njenih granica. Ali kada govorimo o Jesinu i njegovim saučesnicima, izgleda da je osnovno obeležje njihove delatnosti pranje nezakonito stečenog novca iz Rusije njegovim uključivanjem u italijanske privredne tokove.

Uprkos tome što je Jesinova banda izuzetno lako prodršla na legalno italijansko tržište i stvorila veliku mrežu veza za sakupljanje podataka i podmićivanje ljudi na visokim položajima u javnom i privatnom sektoru, ako pažljivije pogledamo odnose unutar mreže, videćemo da je ona duboko podeljena. Uočićemo takođe i da mreža nije baš čvrsto povezana: brojni italijanski učesnici nisu ni došli u dodir sa mnogim ruskim učesnicima u mreži. Verovatno je činjenica da su i jedan i drugi vođa imali pristup ruskim fondovima i izazvala njihov nepremostiv međusobni sukob, koji je, kao što znamo, jedan od njih platio glavom.

Razume se da takvi sukobi među vođama kriminalnih organizacija nisu nikakva retkost. Kako god bilo, ova organizacija je zapala u ćorsokak i raspala se svega nekoliko dana posle hapšenja glavnog vođe. Koji su bili uzroci tog neuspeha? Pre svega, moramo da razlikujemo kriminalne grupe koje se bave pranjem novca, to jest njegovim ulaganjem u legalne tokove, od grupa koje nude garancije za obavljanje mutnih, nezakonitih transakcija. Možemo odmah da zaključimo da je kriminalna organizacija koja se bavi pranjem novca prilično nestabilna, jer na mestu njenog delovanja niko ne traži njene usluge u rešavanju sukoba i razmirica. i obrnuto, nekoj bandi je mnogo lakše da se trajno nastani u stranoj zemlji, ukoliko postoji potražnja za garancijama pri obavljanju zakonitih i nezakonitih poslova.

Da je opstala, da li bi Jesinova ispostava iz jednostavne grupe za pranje novca mogla da preraste u organizaciju sa pravim mafijaškim osobinama i da se tako čvršće veže za italijansku teritoriju? Nije slučajno što se italijanska mafija bavi kako pranjem svog nezakonito stečenog novca kroz legalne privredne tokove, tako i nudenjem svojih kriminalnih usluga. Ako pažljivije razmotrimo

²⁸ *Kommersant*, 17/6/2003.

početne korake najznačajnijih svjetskih mafija, poput sicilijanske, američke, ruske i japanske, uverićemo se da su se te organizacije od svog postanka bavile zaštitom svih vidova nedozvoljene trgovine, kao i zaštitom vlasničkih prava, uvek kada država nije mogla da pruži takve garancije.

Sve mafijaške organizacije koje smo upravo naveli nastale su posle velikog proširivanja vlasničkih prava, kada država još nije uspevala da zaštiti ta prava u dovoljnoj meri. Takve okolnosti u prelomnim istorijskim trenucima po pravilu dovode do stvaranja tržišta privatne zaštite kojom se bave pojedinci bez zaposlenja i moralnih obzira, skloni nasilju. Na Siciliji su bivši čuvari polja, carinici i najamni vojnici sa nasilničkom prošlošću i stvorili prvo jezgro tamošnje mafije. U Rusiji su se redovi mafije koja se stvarala tokom devedesetih godina prošlog veka, posle raspada Sovjetskog Saveza, popunjavali bivšim vojnicima i oficirima Crvene armije, veteranima iz Avganistanskog rata, kao i nekadašnjim profesionalnim sportistima, koji su posle sloma sovjetskog sportskog sistema odjednom ostali bez sredstava za život²⁹. I japanska mafija je nastala na sličan način kao sicilijanska i ruska. Bivši samuraji, sitni kriminalci i osiromašeni seljaci predstavljali su udarnu snagu prvobitne organizacije Jakuzi u doba buržoaske revolucije Mejdži (1868-1911), kada je ukinut feudalizam i uvedena tržišna ekonomija³⁰. Čak ni američka mafija ne odstupa mnogo od ovog obrasca. Nastala je u doba prohibicije, nudeći kriminalnu zaštitu proizvođačima i dostavljačima alkoholnih pića. Za razliku od navedenih primera, Jesinova grupa nije nastala da bi zadovoljila potražnju za kriminalnom zaštitom ni na legalnom ni na ilegalnom rimskom tržištu devedesetih godina prošlog veka.

Pored zaštite vlasničkih prava na legalnim i ilegalnim tržištima, mafijaške organizacije su se pokazale kao izuzetno delotvorne na polju prisiljavanja preduzetnika da poštuju prevlast krupnih preduzeća u okviru neke privredne grane, kao što je, na primer, ndrangeta krajem šezdesetih godina prošlog veka uspostavila kontrolu nad građevinskim preduzetnicima u Bardonekji i održala je sve do naših dana. Zaštita velikih preduzeća se ispoljava kao zastrašivanje preduzetnika koji nisu obuhvaćeni sporazumima, a pokušavaju da se probiju na tržišta koja štiti mafija. Od takvih usluga imaju velike koristi zaštićeni krupni preduzetnici, dok najveću štetu trpe potrošači, efikasnost privrede i nesrećnici koji pokušavaju da razbiju monopole preduzeća pod zaštitom ma-

²⁹ Za sicilijansku mafiju vidi F. SABETTI, *Political Authority in a Sicilian Village*, Nju Brunsvik, Nju jork, 1984, Rutgers University Press; D. GAMBRETTA, *The Sicilian Mafia*, London 1993, Harvard University Press. Za rusku mafiju vidi F. VARESE, „Is Sicily the Future of Russia? Private Protection and the Emergence of the Russian Mafia“, *Archives Européennes de Sociologie* br. 35/1994, str. 224-258; F. VARESE, *The Russian Mafia. Private Protection in a New Market Economy*, Oxford-Njujork 2001, Oxford University Press.

³⁰ Vidi C. J. MILHAUPT, M. D. WEST, „The Dark Side of Private Ordering: An institutional and Empirical Analysis of Organized Crime“, *University of Chicago Law Review*, br. 67/2000, str. 41-98.

fije. U trenutku kada su Jesin i njegovi saučesnici uhapšeni, u Rimu nisu postojali uslovi za stvaranje takvih monopola koji bi omogućili ruskoj mafiji da se učvrsti u toj sredini.

Pa ipak, italijanske vlasti bi trebalo da se zabrinu zbog činjenice da je nekolicina Rusa tako uspešno razvila delatnost pranja novca. Italijanska država bi morala da raspoláže delotvornijim sredstvima za otkrivanje i suzbijanje takvih pojava. Kao što je zapazio Luidi Spaventa, ako italijanska Nacionalna komisija za preduzeća i berzu uoči neke nepravilnosti, „može samo da obavi istragu i sve prikupljene podatke spakuje u kovertu, ne sme da daje nikakve izjave da ne bi prekršila tajnost istražnog postupka, zatim tu kovertu mora da pošalje tužilaštvu, koje je već zatrpano stotinama hiljada zaostalih nerešenih predmeta.“³¹ Moć kažnjavanja finansijskih prestupa u Italiji je pre svega u nadležnosti sudija u krivičnom postupku, a nadzorni organi nisu u mogućnosti da objave rezultate svojih istraga jer moraju da poštuju tajnost istražnog postupka. Time se poništava mogućnost da se obelodanjivanjem veza koje postoje između pojedinih preduzeća i mafije poljulja ugled takvih firmi. Međutim, u zemljama sa anglosaksonskom zakonodavnom tradicijom, organi koji nadziru finansijska tržišta mogu da sprovedu nezavisnu istragu, naporedo s istragom koju obavlja tužilaštvo. Pokazalo se da su takve istrage, ako su blagovremene, istovremeno i delotvorne jer podrazumevaju kaznene mere za prestupnike, a nagrade za preduzetnike koji saradjuju sa nadzornim organima.

Nema nikakvih prepreka da se neke druge kriminalne grupe u bliskoj budućnosti presele u Italiju, u potražnji za plodnim tлом za pranje nezakonito stečenog novca i da sačekaju da nastupe povoljne okolnosti koje će im omogućiti da učvrste svoj položaj. U tom slučaju će prestati da važe donekle umirujući zaključci koje smo ovde izveli.

Prevela Mirela Radosavljević

³¹ Izlaganje na naučnom skupu "Nove mafije u Italiji", Milano 18-19 mart 1999, Palazzo Marino.